KRZYSZTOF PETELCZYC (POLITECHNIKA WARSZAWSKA, WYDZIAŁ FIZYKI)

75 LAT „POSTĘPÓW FIZYKI”

CZĘŚĆ 3

W lipcu 1949 roku został wydany pierwszy numer nowego czasopisma Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Postępy Fizyki (PF) ukończyły w 2024 roku 75 lat. Każdy ich zeszyt przybliża odkrycia, postacie i wydarzenia, które przez dekady tworzyły historię fizyki w Polsce. Niniejsze opracowanie obejmuje momenty najważniejsze dla tożsamości samego czasopisma oraz wydarzenia historyczne uwiecznione na łamach PF. Wybór wspominanych tu artykułów jest subiektywny, dokonany przez autora.

W części trzeciej opisano najnowszą historię Postępów Fizyki począwszy od głębokiego kryzysu w 2015 roku, a skończywszy na jubileuszowym 75. tomie czasopisma. Postępy Fizyki zmagały się w tym czasie przede wszystkim z tzw. punktozą. Polityka ewaluacji pracy naukowej sprawiła, że publikowanie własnych wyników badań w czasopiśmie upowszechniającym wiedzę stała się nieopłacalna zarówno dla doświadczonych badaczy, jak i młodych naukowców.

Tożsamość czasopisma Polskiego Towarzystwa Fizycznego upowszechniającego wiedzę fizyczną wielokrotnie była na łamach Postępów Fizyki dyskutowana przez kolejnych redaktorów naczelnych. Kulminacyjny moment tych dyskusji miał miejsce w 2012 roku, gdy różnica zdań pomiędzy postępowym i okołofizycznym charakterem pisma reprezentowanym przez redaktora naczelnego Jerzego Warczewskiego, a konserwatywnym i kanonicznym podejściem przewodniczącego Rady Redakcyjnej Andrzeja Kajetana Wróblewskiego doprowadziła do otwartego starcia. Nagłe odejście redakcji Postępów Fizyki bez porozumienia spowodowało, że nowy zespół pod kierunkiem Piotra Tomczaka musiał odbudowywać pismo właściwie od zera. Jak się wkrótce okazało, sił, czasu i zgłoszonych artykułów starczyło jedynie na półtora rocznika. Druga połowa tomu 64 (2013) i cały tom 65 (2014) miały charakter zeszytów łączonych.

2015-2024

Rok 2015 obchodzony był jako Światowy Rok Światła i Technologii Opartych na Świetle. O ile w PF **65**, 1-6 znalazła się jednozdaniowa zapowiedź tego wydarzenia, to w tomie 66 (2015) nie ma o tym ani słowa. Jego wydanie (znów w postaci jednego zeszytu zbiorczego) poprzedziła jednak kolejna dyskusja nad kształtem pisma. Zebranie pomysłów, wybór najciekawszych i poszukiwanie *autorów, którzy odpowiedzieliby na nie jak najatrakcyjniej* miały być drogą do stworzenia jego treści. Na okładkę wróciła fraza „Czasopismo naukowe Polskiego Towarzystwa Fizycznego poświęcone upowszechnianiu wiedzy fizycznej”. Zapadła też decyzja, że pismo stanie się kwartalnikiem (wcześniej było dwumiesięcznikiem). Adres redakcji pozostał w Poznaniu. Zgodnie ze stopką redakcyjną zeszyt stworzyły jedynie dwie osoby – Maria Marciniak i Wawrzyniec Kaszub, bez wskazania redaktora naczelnego.

Podwójny zeszyt PF **67**, 1-2 (2016) poświęcony był setnej rocznicy odkrycia metody Czochralskiego otrzymywania monokryształów. Był tworzony we współpracy z Instytutem Technologii Materiałów Elektronicznych, którego logo pojawiło się zarówno na okładce jak i stronie redakcyjnej. Co więcej, wstęp do zeszytu napisały Dorota Pawlak i Ewa Talik, odpowiednio była i urzędująca wówczas prezes Polskiego Towarzystwa Wzrostu Kryształów (PTWK). Wewnątrz znalazły się: historyczny opis powstania metody Czochralskiego (Anna Pajączkowska), zakończony znakiem graficznym obchodzonego trzy lata wcześniej Roku Jana Czochralskiego, historia PTWK (Keshra Sangwal), relacja z konferencji ICCGE-17 w Warszawie poświęconej wzrostowi kryształów, siedem artykułów ściśle naukowych oraz opis zawodów i zdjęcia nagrodzonych kryształów w Ogólnopolskim Konkursie Wzrostu Kryształów dla młodzieży szkolnej (Ewa Talik, Jerzy Jarosz). Zeszyt w różnych miejscach wzbogaciły ramki przedstawiające pojedyncze wydarzenia podpisane jako „Kronika” oraz recenzje lub reklamy nadesłanych książek.

Od zeszytu PF **67**, 3 czasopismo starało się wydobyć z kryzysu. Redaktorem naczelnym został trzydziestodziewięcioletni Krzysztof Turzyński z Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego, w związku z czym redakcja przeniosła się do Warszawy. W jej skład nadal wchodził Wawrzyniec Kaszub, zaś Marię Marciniak zastąpiła Joanna Szutta. Zmienił się układ treści, a każdy zeszyt zyskał kolor przewodni obecny w elementach graficznych poszczególnych stron. Jak pisała redakcja we wstępie: *[Postępy Fizyki] postrzegamy jako medium służące do upowszechniania fizyki wśród fizyków. Mamy ambicję integrowania środowiska polskich fizyków przez przypominanie ważnych etapów rozwoju tej dziedziny wiedzy w Polsce, przez dyskutowanie nauczania i percepcji fizyki w kraju i na świecie, a także przez opowiadanie w sposób przystępny, acz nie nazbyt uproszczony, o tym, jak rozwija się fizyka*.

Sam zeszyt rozpoczął trzydziestotrzystronicowy artykuł Andrzeja Kajetana Wróblewskiego pt. „Bilans stulecia", w którym autor próbował *przemieścić się wirtualnie do, powiedzmy, roku 2050 i pokusić się tym sposobem o zrobienie bilansu tego stulecia*. W artykule tym można było przeczytać m.in., że po kryzysie związanym z przeniesieniem redakcji Postępów Fizyki do Katowic i *krótkim epizodzie poznańskim, w którym nie zdołano poprawić sytuacji (…), trzeba mieć nadzieję, że wkrótce flagowe czasopismo PTF znów będzie się ukazywało regularnie i przynosiło materiały oraz informacje integrujące nasze środowisko*. Pozostałe treści numeru także dotykały przeszłości, zawierając pierwszą część opracowania Andrzeja Zięby nt. dwudziestolecia międzynarodowych uzgodnień dotyczących rachunku niepewności pomiaru (druga część znalazła się w PF **68**, 1) oraz trzy wspomnienia o fizykach zmarłych w 2015 roku. Zeszyt wzbogacony został krótkimi notatkami o wydarzeniach bieżących łącznie zatytułowanych w spisie treści jako Kronika PTF.

Ukazywanie Postępów Fizyki wymaga namysłu nad przeszłością, wiedzy o teraźniejszości i planowania przyszłości. – tymi słowami red. Turzyński otworzył zeszyt PF **67**, 3. W trosce o przyszłość w zeszycie zamieścił artykuły na tematy budzące ówcześnie niepokój, bo *trudno (…) snuć prognozy na przyszłość polskiej fizyki, [gdy] wielką niewiadomą pozostawać będzie konkretny sposób, w jaki fizyka będzie nauczana w szkole*. Stąd można było znaleźć w Postępach Fizyki wskazówki Joanny Kondek „Jak (nie) uczyć fizyki?" oraz analizę Edwarda Rydygiera na temat „roli mediów w edukacji i popularyzacji wiedzy fizycznej wśród społeczeństwa". Redaktor naczelny zaznaczył też we wstępie, że sam interweniował w ministerstwie, wyrażając w liście opinię, *że nauczanie fizyki w szkole podstawowej powinno wpoić uczniowi przekonanie, że fizyka jest nauką eksperymentalną, która daje się objąć rozumem i tłumaczy zjawiska zachodzące w otaczającym nas świecie, a zasadnicze wnioski wyciąga się na podstawie analizy ilościowej, a nie jakościowej; (…) że zaprzepaszczona zostaje szansa na istotną zmianę w nauczaniu treści fizycznych, jaka mogła dokonać się wraz z wprowadzaną reformą szkolnictwa*.

W tomie 68 (2017) powróciły znane wcześniej problemy. Już we wstępie red. Turzyński pisał o opóźnieniu w wydaniu zeszytu. Otworzył go opublikowany pośmiertnie opis najnowszej historii Polskiego Towarzystwa Fizycznego (1976-2010) spod pióra byłej wieloletniej członkini redakcji Postępów Fizyki Barbary Wojtowicz-Natanson. Rozpoczął się on od zdania, że *życie Towarzystwa przejawia się w działalności Oddziałów*. Czytelnicy dowiedzieli się, że PTF obejmuje około 2000 członków, wśród których 75% to pracownicy naukowi, a co dziesiąty jest nauczycielem. W artykule znalazło się wiele danych podanych w formie niezwykle zwięzłej: składy zarządów głównych, lista komisji i sekcji towarzystwa, osób odznaczonych nagrodami i medalami PTF, wykaz zjazdów fizyków polskich z krótkimi opisami, a także recenzja działalności naukowej, dydaktycznej, promocyjnej i popularyzacyjnej organizacji. Dodatkowo zamieszczono dane statystyczne i osobowe z Olimpiady Fizycznej oraz zakres współpracy międzynarodowej PTF. Treść uzupełniła lista tytułów czasopism wydawanych przez Towarzystwo wraz z ich zwięzłymi opisami.

Do Postępów Fizyki wróciły również dawne działy, takie jak nominacje profesorskie i relacje z konferencji naukowych. Dużo miejsca w zeszycie PF **68**, 1 zajmuje Olimpiada Fizyczna zarówno w wydaniu międzynarodowym, jak i krajowym oraz konkurs „Poszukiwanie Talentów". Wątek turniejów uzupełnił esej Marka Słowińskiego „Fizyka i co z tego?" nagrodzony w konkursie „Fizyczne Ścieżki".

Niestety możliwości czasowe redaktora Turzyńskiego, który jednocześnie pełnił funkcję prodziekana Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego ds. studenckich, okazały się ograniczone. Kolejny zeszyt (PF **68**, 2) znów został wydany z opóźnieniem, za co przeprosił on, pisząc we wstępie, że *wydawanie kwartalnika przez zespół – w większości – zapaleńców, wypełniających tym specyficznym hobby czas «po godzinach» nie jest zadaniem łatwym*. Mimo że na okładce zeszyt oznaczony był numerem 2, redaktor naczelny wyraźnie wskazywał, że należy go traktować jako numer wielokrotny. I rzeczywiście, stał się on ostatnim w tomie 68.

W 2018 r. Postępom Fizyki groziła przerwa w wydawaniu, która wiązałaby się z przerwaniem ciągłości i utratą numeru ISSN. Sytuację uratował Arkadiusz Wójs, przewodniczący komitetu programowego 44. Zjazdu Fizyków Polskich, który odbywał się we Wrocławiu (choć formalnie w stopce redakcyjnej podano nazwiska Krzysztofa Turzyńskiego, Anny Szemberg i Wawrzyńca Kaszuba). Dzięki materiałom zjazdowym powstał jedyny numer tomu 69 (2019) oznaczony błędnie jako zeszyt 1-6 (Postępy Fizyki były wówczas kwartalnikiem, więc powinien być oznaczony 1-4).

W grudniu 2018 roku zadanie prowadzenia Postępów Fizyki zostało powierzone Annie Szemberg. Formalnie skład redakcji w tomie 70 (2019) jeszcze nie zmienił się, ale już od tomu 71 (2020) z komitetu redakcyjnego zniknął

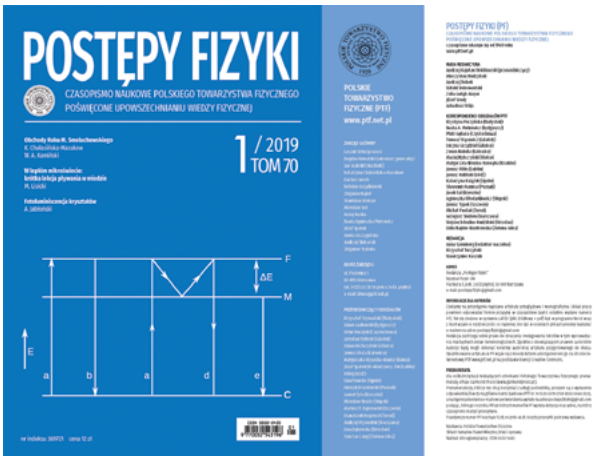
POSTĘPY FIZYKI

CZASOPISMO NAUKOWE POLSKIEGO TOWARZYSTWA FIZYCZNEGO POŚWIĘCONE UPOWSZECHNIANIU WIEDZY FIZYCZNEJ

1 / 2019 TOM 70

POLSKIE TOWARZYSTWO FIZYCZNE (PTF) www.ptf.net.pl

Rys. 1. Okładka i strona redakcyjna zeszytu PF **70**, 1 (2019)

Wawrzyniec Kaszub. Krzysztof Turzyński, nadal pełniący funkcję prodziekana, poświęcał czasopismu relatywnie mniej czasu, więc odtąd Anna Szemberg – absolwentka Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego, posiadająca bogate doświadczenie jako redaktorka, menedżerka i dyrektorka wydawnicza wydawnictwa PWN – praktycznie jednoosobowo odpowiadała za całość prac redakcyjnych. Pierwszą decyzją była zmiana logotypu (winiety) pisma na okładce. Red. Turzyński w 2016 roku zmodyfikował zapis tytułu pozostawiając wielkimi jedynie pierwsze litery obu słów tytułu. Nowa redaktor trzy lata później wróciła do zapisu wersalikami, jednocześnie zmieniając czcionkę i jej rozmiar. Dodała także duży, widoczny numer zeszytu oraz rocznik i numer tomu. Wraz z pieczęcią PTF elementy te tworzyły odtąd stały element identyfikacyjny okładki pisma.

Inauguracyjny zeszyt nowa redaktor zaczęła od nawiązania do jubileuszu pisma. *Jako czasopismo Polskiego Towarzystwa Fizycznego jesteśmy tym medium, które w sposób naturalny przekazuje wszystko to, co dzieje się w fizyce w Polsce (i nie tylko). [Dlatego] zapraszamy Państwa do jeszcze większej aktywności w budowaniu Postępów Fizyki w przyszłości* – pisała we wstępie, zapowiadając wydawanie Postępów Fizyki równolegle w formie elektronicznej i drukowanej oraz jubileuszowe przedruki najciekawszych artykułów z ich historii. Skończyła także tradycję ciągłej numeracji stron w całych tomach. Odtąd każdy zeszyt rozpoczynał się od pierwszej strony.

Zeszyt PF **70**, 1 (2019) otworzył artykuł byłych prezesów PTF Katarzyny Chałasińskiej-Macukow i Wiesława Kamińskiego na temat obchodów Roku Mariana Smoluchowskiego 2017. Następnie przypomniany został historyczny artykuł Aleksandra Jabłońskiego z PF **1**, 5-6 wraz z opublikowanymi w PF **68**, 1-2 biografią jego autora oraz rozmową przeprowadzoną z nim przez Stanisława Kalembkę. Nową formę przyjęła kronika, złożona w jednym miejscu, z doniesieniami od korespondentów czasopisma w całym kraju podzielonymi chronologicznie według miesięcy.

Mimo obecności artykułów naukowych na wysokim poziomie, redaktor Szemberg w pierwszych tomach nie unikała także tematów dydaktycznych i popularyzacyjnych. O ile dwuczęściowy artykuł Henryka Drozdowskiego „Jak powstały pierwiastki chemiczne we Wszechświecie?" (PF **71**, 1) można było uznać za tekst zbyt trudny dla niefizyków, to tekst „Bliżej ludzi, czyli mów prosto" (PF **71**, 1) Wiktora Niedzickiego namawiał, aby *mówić tak, by odbiorcy rozumieli. Zawsze! Nie tylko na festiwalu lub pikniku naukowym*. Autor ostrzegał, że *jeśli [odbiorcy] nie zrozumieją, będą przeciw. Zaprotestują przeciw nowym technologiom w łączności (5G), przeciw nanomateriałom, energii jądrowej, nowym źródłom światła, telewizji holograficznej lub innym rozwiązaniom proponowanym przez fizyków, ale wtedy będzie już za późno na tłumaczenie*. Temat uzupełniła recenzja książki „Rozwój własny nauczyciela" napisana przez Stanisława D. Głazka (PF **71**, 1).

Tom 71 (2020) kończył zeszyt poświęcony w całości 46. Nadzwyczajnemu Zjazdowi Fizyków Polskich w Warszawie. Przebieg zjazdu był wyjątkowy. Po pierwsze w przeciwieństwie do wszystkich dotychczasowych kongresów polskich fizyków, tym razem wszystkie wykłady były zapraszane. Spotkanie było jednak niecodzienne także ze względu na ograniczenia związane z pandemią COVID-19. Stacjonarnie w obradach uczestniczyli tylko zaproszeni goście, a pozostali uczestnicy mogli brać udział jedynie za pośrednictwem profesjonalnej transmisji w serwisie YouTube na ekranach swoich komputerów lub telewizorów.

W 2020 roku rozwinęła się też zakładka Postępów Fizyki na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Przeniesione zostało tam archiwum uzupełnione o nowe zeszyty oraz treści opisujące sprawy organizacyjne pisma. Całość dostępna była ówcześnie pod adresem www.ptf.net.pl/pl/postepy_fizyki.

Wsparcie fundacji Pro Physica umożliwiło ogłoszenie konkursu na najlepszy artykuł autorstwa młodego fizyka zgłoszony do Postępów Fizyki, fundując nagrody o łącznej wartości 11 tys. złotych. Konkurs, rozstrzygnięty w PF **71**, 3, wygrali Piotr T. Grochowski i Maciej Lisicki. Ich artykuły zostały zamieszczone w tym samym zeszycie, natomiast artykuły autorów wyróżnionych w konkursie trafiły do PF **72**, 1 (2021).

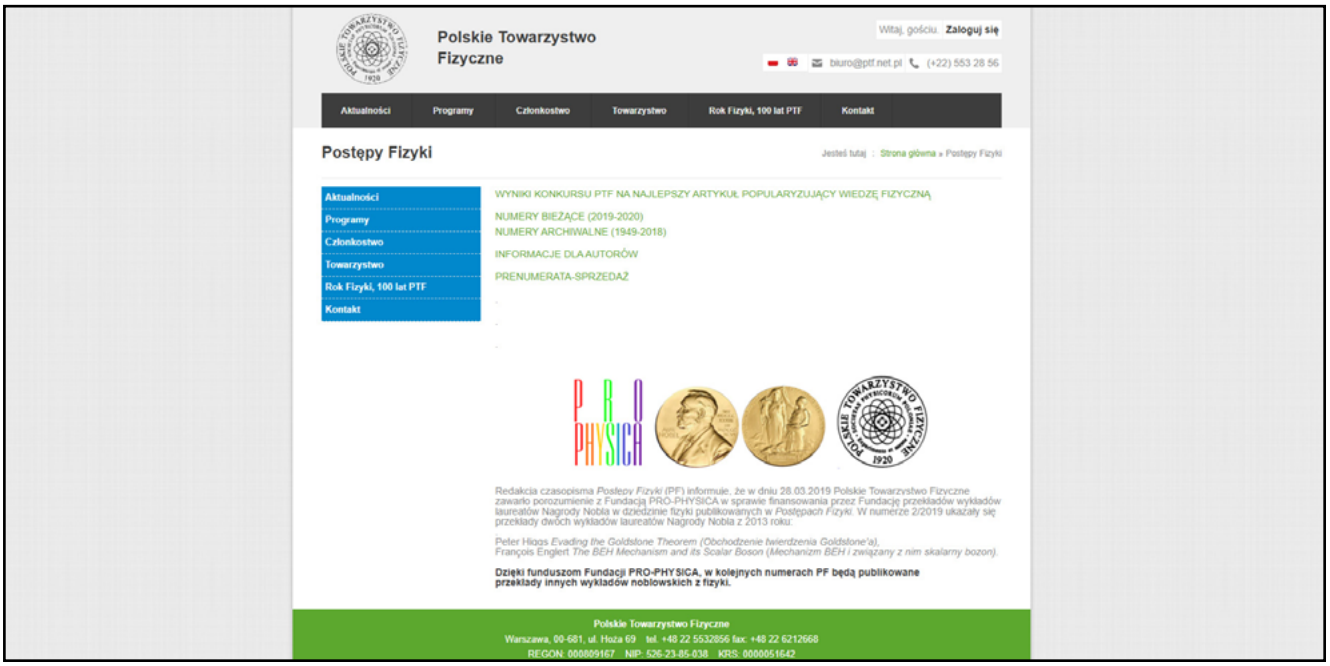

Rys. 2. Strona internetowa Postępów Fizyki (www.ptf.net.pl/pl/postepy_fizyki) z 23 września 2020 r.

W tym samym numerze pojawiło się także wspomnienie o zmarłej w 2020 roku Magdalenie Staszel, która, jak napisała w tekście redakcja, *przez 30 lat (1982-2012) była redaktorem naszego czasopisma. Dzięki jej wiedzy merytorycznej, doświadczeniu, skrupulatności, dokładności, cierpliwości i doskonałemu wyczuciu słowa pisanego w Postępach Fizyki ukazywały się przez te wszystkie lata teksty świetnie zredagowane (…) i przygotowane do publikacji na najwyższym poziomie edytorskim*. Zdjęcie Magdaleny Staszel trafiło na okładkę zeszytu.

Mimo hasła o *upowszechnianiu wiedzy fizycznej*, publikowane artykuły ewoluowały powoli w kierunku charakteru ściśle naukowego. Można było tam znaleźć tematykę „Progowej spektroskopii fotoelektronowej cząsteczek" (Mariusz Zubek, PF **72**, 2), czy „Optycznie sterowany wzrost kryształów para-nitroaniliny wykorzystujący efekt Marangoniego" (Katarzyna Grześkiewicz i in., PF **72**, 2). Artykuły uzupełniane były o wspomnienia i recenzje książek. Red. Szemberg wprowadziła także wymagania charakterystyczne dla czasopism naukowych, takie jak tytuły i abstrakty dwujęzyczne oraz słowa kluczowe, identyfikatory ORCID autorów i strukturyzowany zapis źródeł.

Taki profil zmusił redakcję już w PF **72**, 3 do wystosowania apelu do czytelników. *Do naszej Redakcji wpływa ostatnio coraz mniej propozycji artykułów stricte fizycznych* – można było przeczytać w „Apelu zamiast wstępniaka" – *zaczyna nam brakować materiałów do publikacji na łamach PF. Kronika oraz wspomnienia o wspaniałych fizykach nie mogą wypełniać całych numerów czasopisma… W związku z tym gorąco zachęcam do współpracy wszystkich fizyków (tych stowarzyszonych w PTF, jak i niebędących jego członkami) i apeluję do Państwa, byście dopingowali siebie, swoich współpracowników, kolegów, podopiecznych doktorantów, magistrantów i studentów, ale też swoich przełożonych do nadsyłania do Redakcji PF tekstów dotyczących waszych prac naukowych i przeprowadzanych eksperymentów, byście dzielili się swoimi osiągnięciami naukowymi z około 700-osobową rzeszą czytelników PF.*

Na numer PF **72**, 3, który zawierał ten apel, składały się trzy artykuły (o festiwalu Science on Stage, jubileuszu olsztyńskiej Tablicy Kopernika oraz półprzewodnikach półmagnetycznych) oraz trzy wspomnienia, lista nagród PTF i kronika. Numer następny (PF **72**, 4) zawierał artykułów pięć (cztery historyczne oraz tekst Marka K. Janiaka rozprawiający się z hipotezą liniowej, bezprogowej zależności między dawką promieniowania jonizującego a wywołanym przez nią skutkiem), recenzję książki, dwa wspomnienia i kronikę.

Jednocześnie, jak informowała red. Szemberg we wstępie do PF **72**, 4, *decyzją wydawcy (Polskiego Towarzystwa Fizycznego) tradycyjny nakład drukowany kwartalnika Postępy Fizyki począwszy od 2022 roku zostanie znacząco ograniczony, większość czytelników bowiem preferuje wersję elektroniczną czasopisma*. Odtąd wersja drukowana miała być płatna (wcześniej każdy członek PTF otrzymywał zeszyty w ramach składki członkowskiej). Niestety wielkość nakładu nie była publikowana w sekcji redakcyjnej pisma.

W kronice PTF zamieszczonej w PF **73**, 1 otwierającym tom 73 (2023) zamieszczonych zostało tylko pięć informacji (w tym relacja z 47. Zjazdu Fizyków Polskich w Bydgoszczy). Łącznie w pierwszych trzech zeszytach tego tomu pojawiło się informacji piętnaście. Skromny rozmiar tej stałej części Postępów Fizyki, redaktor tłumaczyła brakiem doniesień z większości oddziałów. Stąd w PF **73**, 3 ponowiła apel: *Szanowni Członkowie PTF, zapewne zauważyliście, że Kronika – stały dział naszego kwartalnika kurczy się z numeru na numer. Wprawdzie mamy na stronie okładki czasopisma listę korespondentów PF, których zadaniem jest śledzenie tego, co dzieje się w reprezentowanych przez nich Oddziałach PTF/środowiskach fizyków i nadsyłanie do Redakcji notatek na ten temat do zamieszczenia w Kronice, jednak od jakiegoś czasu otrzymujemy wiadomości wyłącznie z Oddziału Białostockiego i Warszawskiego. Inne Oddziały milczą*. Apel przyniósł efekt i w zamykającym tom numerze PF **73**, 4 kronika zyskała większy rozmiar (19 informacji).

Rys. 3. Okładki numerów poświęconych 46. Nadzwyczajnemu Zjazdowi Fizyków na stulecie PTF w 2020 roku (PF **71**, 4) i Rokowi Mieczysława Wolfkego 2022 (PF **73**, 2)

Rok 2022 Polskie Towarzystwo Fizyczne, Politechnika Warszawska, Komitet Fizyki PAN oraz Polskie Stowarzyszenie Fotoniczne ogłosiły Rokiem Mieczysława Wolfkego. Postaci tego fizyka, byłego prezesa PTF, wieloletniego przewodniczącego Oddziału Warszawskiego został poświęcony PF **73**, 2. Zawierał on artykuły przygotowane na podstawie referatów wygłoszonych na okolicznościowym sympozjum naukowym oraz tłumaczenie na język polski jednej z najważniejszych prac Wolfkego z 1920 roku, w której zawarł on koncepcję holografii. Numer PF **73**, 3 był prawie w całości poświęcony z kolei zmarłemu w 2019 roku Bogdanowi Mielnikowi.

Po wielu miesiącach starań red. Szemberg odniosła sukces. Na liście opublikowanej czasopism punktowanych, opublikowanej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki 17 czerwca 2023 r., można było (ponownie) znaleźć Postępy Fizyki. Przydzielone im zostało 20 punktów w dyscyplinie nauki fizyczne. Niestety radość nie trwała długo. Ta sama lista zawierała wiele czasopism, których punktacja była głośno krytykowana przez społeczność naukową i po październikowych wyborach parlamentarnych opublikowana została już 3 listopada korekta („komunikat o zmianie i sprostowaniu"), która przywracała stan listy sprzed czerwca. Na pocieszenie w 2024 roku, dzięki wsparciu Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego (który od pewnego czasu pokaźnie dofinansowuje wydawanie Postępów Fizyki) artykuły zyskały indeksy DOI.

Rok 2023 to także moment, w którym całkowitą przebudowę przeszedł system informatyczny Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Strona internetowa i serwis pocztowy zostały odłączone od serwerów warszawskich uczelni i instytutów. System obsługi organizacji został powierzony

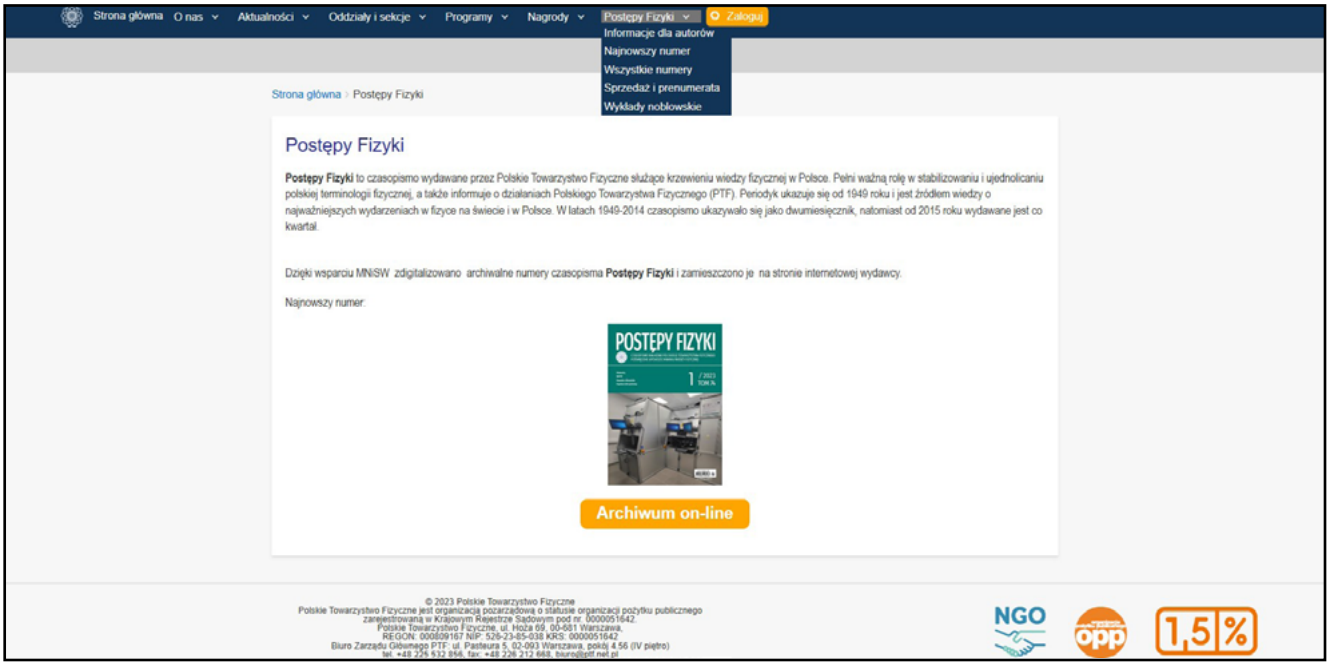

Rys. 2. Strona internetowa Postępów Fizyki (www.ptf.net.pl/postepy_fizyki) z 27 marca 2023 r.

rozwiązaniu firmy SORGA. Utworzona od nowa została unowocześniona strona internetowa Towarzystwa. Zmieniła się w związku z tym także strona Postępów Fizyki (www.ptf.net.pl/postepy_fizyki). Archiwum zostało uzupełnione i częściowo zindeksowane (w zakresie roczników 2019-2024) oraz zaprezentowane w formie tabeli okładek każdego z zeszytów. Jubileuszowy tom 75 czasopisma rozpoczęło zdjęcie wybuchającej bomby wodorowej w trakcie próby Castle Bravo. W treści PF **75**, 1 warto wyróżnić sylwetkę urodzonego i wykształconego w Polsce fizyka Józefa Rotblata nagrodzonego w 1995 roku Pokojową Nagrodą Nobla (Andrzej Hennel) oraz analizę ankiety przeprowadzonej wśród członków Polskiego Towarzystwa Fizycznego nt. misji Towarzystwa u progu drugiego stulecia działalności. Jak pisali Krzysztof Petelczyc i Agata Kubisiak w podsumowaniu, *na podstawie wykonanej analizy [można] stwierdzić, że misją Polskiego Towarzystwa Fizycznego powinno być dążenie do tego, aby każdy fizyk w Polsce czuł wsparcie, motywację i pełnię możliwości działania*.

Od PF **75**, 2 czuć znów powiew kryzysu, z którym Postępy Fizyki zmagały się już w ostatniej dekadzie parokrotnie. *Drugi tegoroczny numer naszego kwartalnika może się Państwu wydać nieco „szczuplejszy" od na ogół wydawanych zeszytów* – można przeczytać we wstępie redaktor – *I tak w istocie jest z prozaicznego powodu – braku artykułów do zamieszczenia w PF*. W numerze zawarte zostały dwa artykuły oraz przedruk z książki „Zegary Wszechświata" stanowiący zapowiedź jej wydania przez wydawnictwo CCPress z Krakowa. Treść uzupełniała kronika zawierająca 10 doniesień z Torunia, Białegostoku, Łodzi i Wrocławia, a także apel Muzeum Lamp Rentgenowskich przy Politechnice Opolskiej o podarowanie eksponatów. Na domiar złego, ostatni numer w jubileuszowym tomie 75 wyszedł jako podwójny (PF **75**, 3-4). Mimo to zawierał jedynie cztery artykuły naukowe. Jednym z nich był bardzo zaawansowany merytorycznie tekst Piotra Chankowskiego w języku angielskim pod zwodniczym tytułem „Proste symetrie prostego układu nietrywialnie realizowane". Zamieszczono także kronikę, do której informacje tym razem, decyzją Zarządu Głównego, przygotowało nowo powołane Biuro Medialne PTF. Zawierała 38 informacji z całej Polski.

***

Postępy Fizyki to zapis 75 lat historii fizyki w Polsce. Zapis tym cenniejszy, że sporządzany na żywo, zawierający argumenty w toczonych dyskusjach, konfrontacje różnych wizji, radość odkryć badawczych i niepokój reform systemowych. Słowem, karty tego czasopisma zawierają żywe emocje, stanowią źródło wiedzy o fizyce, ale także miejsce utrwalenia postaci z nią związanych oraz wydarzeń ważnych dla społeczności polskich naukowców. Wydaje się, że najważniejszym pytaniem, na które wydawca i redakcja muszą sobie dziś odpowiedzieć, jest kierunek rozwoju pisma. Czy Postępy mają szansę stać się pismem naukowym? Czy fizycy, w dobie internetu i sztucznej inteligencji, nadal potrzebują czytać zadrukowane (wszystko jedno czy na papierze, czy na ekranie komputera, tabletu lub smartfona) strony na temat osiągnięć innych fizyków? Jak pisał Adam Sobiczewski: *rolą każdego nowego redaktora jest możliwie staranne zachowanie dorobku poprzednich redakcji, wszystkiego, co było w tym dorobku najwartościowsze, a dopiero następnie dbanie o dalszy rozwój pisma, sprostanie różnym nowym wyzwaniom czasu*. Jakie są wyzwania dzisiejszego czasu, gdy „atomizacja" fizyki sprawia, że badacze zrzeszają się w znacznie węższych dziedzinach, takich jak wzrost kryształów, fizyka medyczna, fotonika itp.? I jak zachować tak olbrzymi i tradycyjny dorobek Postępów Fizyki, jednocześnie radykalnie zmieniając ich treść, a może i formę? Bo taka zmiana – dobrze przemyślana i skonsultowana także z młodymi odbiorcami – wydaje się konieczna, aby czasopismo dotrwało przynajmniej do swoich setnych urodzin.

AUTOR

Dr inż. **Krzysztof Petelczyc** (ORCID: 0000-0002-0138-1613) jest adiunktem na Wydziale Fizyki Politechniki Warszawskiej, optykiem, popularyzatorem nauki. Jest także autorem opracowań z historii nauki, szczególnie w zakresie biografii prof. Mieczysława Wolfkego.

75 lat Postępów Fizyki – część 1 (www.ptf.net.pl/PF76/3-4/20)

75 lat Postępów Fizyki – część 2 (www.ptf.net.pl/PF77/1/39)